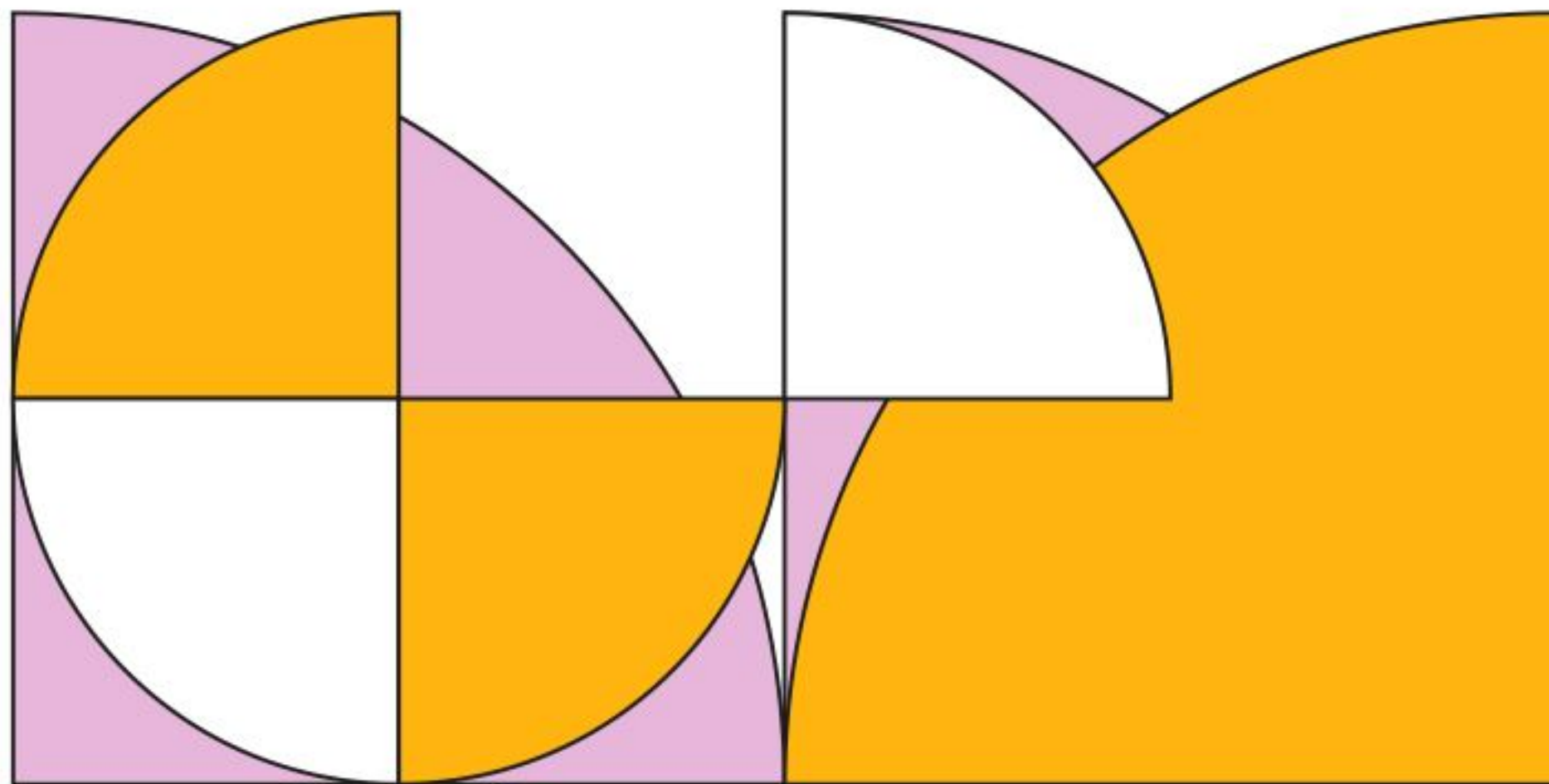

ANNE ROONEY

Οικονομία σε 15'

Σειρά εκλαϊκευμένης επιστήμης
Ενδιαφέρουσες ιδέες

Οικονομία σε 15'

Σειρά εκλαϊκευμένης επιστήμης
Ενδιαφέρουσες ιδέες

ANNE ROONEY

Μετάφραση: Ευαγγελία Σταυροπούλου

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τι αφορούν τα οικονομικά; 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Τι είναι το χρήμα τέλος πάντων; 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Τι περιλαμβάνεται στην παραγωγή αγαθών; 34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Πώς λειτουργεί η προσφορά και η ζήτηση; 44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Το κόστος δηλώνει την αξία; 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Πώς ξέρουμε αν μια χώρα είναι πλούσια ή φτωχή; 78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Πώς φτάσαμε εδώ; 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Είναι ολόκληρος ο κόσμος καπιταλιστικός σήμερα; 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Γιατί πληρώνουμε φόρους; 114

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Γιατί απλά δεν τυπώνουμε περισσότερα χρήματα; 124

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Δεν χρειάζεται πλέον να παράγουμε πράγματα; 132

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Τι περιλαμβάνει αυτό που πληρώνετε; 140

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Γιατί δεν μπορώ να βρω δουλειά; 150

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

Τι πρέπει να ανήκει στο κράτος; 162

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

Ο πληθωρισμός είναι καλό ή
κακό πράγμα; 172

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Αν εμείς είμαστε το 99%,
ποιοι είναι το 1%; 184

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

Γιατί η ΕΕ πληρώνει τους αγρότες
για να μην παράγουν προϊόντα; 202

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

Τα μετρητά πεθαίνουν; 212

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

Πώς συμβαίνουν οι
οικονομικές καταρρεύσεις; 224

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19

Αποδίδει η λιτότητα; 236

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20

Για πόσο ακόμα θα υπάρχουν
καταστάματα; 246

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21

Πώς λειτουργεί
η χρηματιστηριακή αγορά; 256

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22

Η αρωγή βοηθά ή αποτελεί εμπόδιο; 268

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23

Πώς συναλλασσόμαστε στη
διεθνή αγορά; 282

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24

Πώς καταφέρνουν οι πολυεθνικές
να μην πληρώνουν φόρους; 297

Πνευματικά δικαιώματα εικόνων 304

Εισαγωγή

Τι αφορούν τα οικονομικά;

Θα προτιμούσατε να κάνετε διακοπές ή να αγοράσετε έναν καινούριο καναπέ; Θα προτιμούσατε η κυβέρνησή σας να δαπανά περισσότερα για την εκπαίδευση ή να μειώσει τους φόρους; Πρέπει η υγειονομική περίθαλψη να είναι δωρεάν;

Ερωτήσεις όπως αυτές βρίσκονται στο επίκεντρο των οικονομικών. Απαιτούν να επιλέξουμε πώς θα χρησιμοποιήσουμε τους οικονομικούς πόρους που διαθέτουμε εμείς ή η κυβέρνηση μας, γνωρίζοντας ότι συχνά η επιλογή κάποιου πόρου σημαίνει ότι θα στερηθούμε κάποιον άλλο. Τέτοιες ερωτήσεις προκύπτουν όταν πρέπει να αντιμετωπίσουμε την ανεπάρκεια –επιλέγοντας πώς θα καταναείμουμε περιορισμένους πόρους.

Αυτά τα ερωτήματα προκύπτουν επειδή για τους περισσότερους ανθρώπους –και όλες τις κυβερνήσεις– το χρήμα είναι περιορισμένος πόρος. Ίσως να μην έχετε αρκετά χρήματα ώστε να αγοράσετε καναπέ, αλλά και να κάνετε διακοπές. Μια κυβέρνηση μπορεί να μην έχει αρκετά χρήματα ώστε να βελτιώσει την εκπαίδευση, αλλά ταυτόχρονα να μειώσει και τους φόρους. Αυτό δεν αφορά μόνο το χρήμα. Η γη και ο χρόνος είναι επίσης περιορισμένοι πόροι. Ένας αγρότης μπορεί να μην έχει αρκετή έκταση ώστε να εκτρέφει και πρόβατα και κοτόπουλα.

Αν όλα υπήρχαν σε αφθονία –απεριόριστο φαγητό, γη, στέγαση, υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση, μεταφορές, βιβλία– δεν θα υπήρχε ανάγκη για χρήματα, ανάγκη να γίνει επιλογή ή να δοθεί προτεραιότητα σε ένα πράγμα έναντι κάποιου άλλου, και κατά συνέπεια τα οικονομικά δεν θα ήταν αναγκαία. Τα οικονομικά προκύπτουν από την ανάγκη να επιλέξουμε πώς θα ζοδέψουμε αυτά που έχουμε, πώς θα καταναείμουμε τους πόρους μας –στην πραγματικότητα, πώς θα κάνουμε οικονομία.

Ποτέ αρκετά

Οι οικονομολόγοι αποκαλούν **πόρους** (resources) όλα τα πράγματα που χρησιμοποιούμε –τροφήμα, στέγαση και βιβλία. Τα περισσότερα από αυτά υπάρχουν σε περιορισμένες ποσότητες· είναι, στη γλώσσα των οικονομικών, **πόροι εν ανεπαρ-**

κεία ή περιορισμένοι πόροι (scarce resources).

Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν τον όρο «εν ανεπαρκεία» με λίγο διαφορετικό τρόπο απ' ό,τι όλοι οι υπόλοιποι από εμάς. Δεν εννοούν ότι ο πόρος βρίσκεται σε έλλειψη ή είναι σπάνιος με την έννοια που είναι σπάνια η λεοπάρδαλη του χιονιού. Απλά εννοούν ότι η διαθεσιμότητα του πόρου είναι περιορισμένη: Είτε ο πόρος δεν είναι ανανεώσιμος, είτε δεν είναι ανανεώσιμος στον ρυθμό με τον οποίο χρησιμοποιείται. Το πετρέλαιο είναι ένας πόρος εν ανεπαρκεία, παρότι σε ορισμένες χώρες υπάρχει αρκετή ποσότητα, επειδή τελικά θα εξαντληθεί και δεν μπορεί να αναπληρωθεί.

Πολύ λίγα πράγματα υπάρχουν ουσιαστικά σε απεριόριστη ποσότητα. Παραδείγματα αποτελούν ο αέρας, το νερό της θάλασσας, το ηλιακό φως και η αιολική ενέργεια. Οι οικονομολόγοι τα αποκαλούν γενικά **ελεύθερα αγαθά** (free goods), αν και στην πραγματικότητα υπάρχει ένα όριο για τον αέρα και το νερό της θάλασσας.

Πώς επιλέγουμε

Η ανεπάρκεια των πόρων μας αναγκάζει να κάνουμε επιλογές. Αυτό ισχύει σε όλα τα επίπεδα: Εμείς σε ατομικό επίπεδο κάνουμε επιλογές ως μεμονωμένοι καταναλωτές, οι επιχειρήσεις κάνουν επιλογές, το ίδιο και οι κυβερνήσεις. Εσείς ή εγώ θα μπορούσαμε να επιλέξουμε αν θα χρησιμοποιήσουμε τον χρόνο μας για να καλλιεργούμε έναν λαχανόκηπο ή να παίξουμε ένα άθλημα. Έχουμε περιορισμένο χρόνο και πρέπει να επιλέξουμε τον καλύτερο τρόπο για να τον αξιοποιήσουμε.

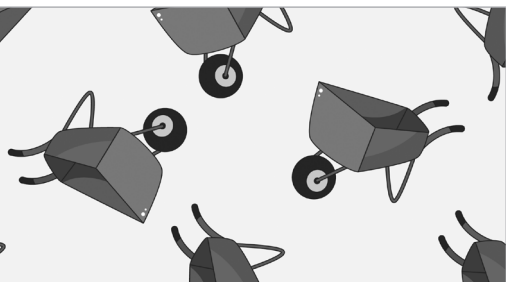

Μια επιχείρηση μπορεί να επιλέξει αν θα χρησιμοποιήσει τον περιορισμένο αριθμό εργαζομένων της για να κατασκευάσει καροτσάκια ή να κατασκευάσει σκάλες, σύμφωνα με το ποιο προϊόν θεωρεί ότι θα είναι περισσότερο επικερδές. Μια κυβέρνηση μπορεί να επιλέξει αν θα δαπανήσει περισσότερα για κοινωνικές παροχές ή για την κατασκευή οδικών δικτύων.

Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να σταθμίσουμε το **κόστος** (cost) και τα **οφέλη** (benefits) κάθε επιλογής. Συχνά γίνεται ένας συμβιβασμός: Αυτό γενικά σημαίνει ότι για να έχουμε στη διάθεσή μας κάτι, πρέπει να στερηθούμε κάτι άλλο. Αν ξοδέψετε

ΧΩΡΙΣ ΟΡΙΑ

Τα ελεύθερα αγαθά μπορούν να παραχθούν χωρίς κόστος από πλευράς πόρων. Κατά ειρωνικό τρόπο, αυτό οδηγεί σε έναν ορισμό των ελεύθερων αγαθών που μπορεί να περιλαμβάνει ή να αποκλείει πανομοιότυπα προϊόντα. Άλλα αγαθά, όπως ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικών υπολογιστών, μια ιστοσελίδα ή ένα ηλεκτρονικό βιβλίο, τα οποία οι χρήστες μπορούν να «κατεβάσουν» απεριόριστες φορές χωρίς να καταναλωθούν περισσότεροι πόροι, αποτελούν ελεύθερα αγαθά. Ωστόσο, για να δημιουργηθεί η αρχική σύνθεση, χρειάστηκαν πόροι (με τη μορφή χρόνου, δεξιοτήτων και προσπάθειας). Αν ο εκδότης χρεώνει το πρόγραμμα ή το ηλεκτρονικό βιβλίο, τα πανομοιότυπα αντίγραφα του προϊόντος δεν είναι πλέον ελεύθερα αγαθά επειδή ο καταναλωτής πρέπει να χρησιμοποιήσει πόρους (χρήματα) για να τα αποκτήσει. Σε αναγνώριση των πόρων που χρησιμοποιήθηκαν στην αρχική δημιουργία, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας μετατρέπουν ένα ελεύθερο αγαθό σε αγαθό εν ανεπαρκεία.

τα χρήματά σας σε διακοπές, μπορεί να μην έχετε αρκετά για να αγοράσετε νέα έπιπλα. Αν εργάζεστε με μερική απασχόληση για να περνάτε περισσότερο χρόνο με την οικογένειά σας, θα κερδίσετε λιγότερα χρήματα απ' ό,τι αν ήσασταν πλήρως απασχολούμενοι. Μπορείτε να επιλέξετε να έχετε (ή να στερηθείτε) είτε χρήματα είτε ελεύθερο χρόνο.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΠΟΡΩΝ

Ορισμένοι μελλοντολόγοι θεωρούν ότι η νανοτεχνολογία (δημιουργία αντικειμένων σε μοριακό επίπεδο) θα μπορούσε κάποτε να χρησιμοποιηθεί για να μετατρέψει οποιονδήποτε τύπο ύλης σε οποιαδήποτε άλλη ύλη ίδιας μάζας. Τότε όλα τα αγαθά θα γίνονταν ελεύθερα αγαθά αφού δεν θα υπήρχε κανένας περιορισμός για οποιοδήποτε είδος αγαθού.

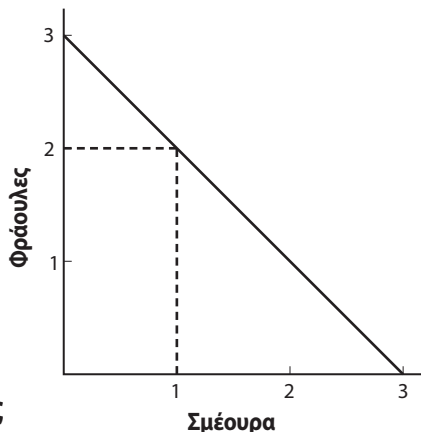
Χαμένες και δαπανηρές ευκαιρίες

Οι οικονομολόγοι εφαρμόζουν τα μαθηματικά σε αυτές τις κοινότητες ιδέες, καθιστώντας δυνατή τη δημιουργία χρήσιμων μοντέλων που μπορούν να εξηγήσουν τι συμβαίνει σε μια οικονομία και να βοηθήσουν τα άτομα, τις επιχειρήσεις και τις κυβερνήσεις να σχεδιάσουν το μέλλον.

Φανταστείτε μια αγρότισσα που μπορεί να καλλιεργήσει φράουλες και σμέουρα στη γη της. Έχει μόνο μια περιορισμένη έκταση γης, οπότε πρέπει να αποφασίσει τον πιο επικερδή τρόπο χρήσης της.

Αν η αγρότισσα επιλέξει να καλλιεργήσει περισσότερες φράουλες, θα πρέπει να καλλιεργήσει λιγότερα σμέουρα, και το αντίστροφο. Αν σχεδιάσουμε ένα γράφημα, μπορούμε να υπολογίσουμε το κόστος ευκαιρίας που σχετίζεται με την καλλιέργεια κάθε φρούτου. Η αγρότισσα έχει μόνο τρία θερμοκήπια τύπου τούνελ, οπότε πρέπει να επιλέξει πόσα θα διαθέσει σε φράουλες και πόσα σε σμέουρα.

Αν αποφασίσει να χρησιμοποιήσει δύο θερμοκήπια για τις φράουλες, τότε έχει μόνο ένα για να καλλιεργήσει σμέουρα. Για κάθε θερμοκήπιο που καλλιεργεί φράουλες, το κόστος ευκαιρίας είναι ένα θερμοκήπιο σμέουρου, ενώ για κάθε θερμοκήπιο που καλλιεργεί σμέουρα, το κόστος ευκαιρίας είναι ένα θερμοκήπιο φράουλας.

Η καμπύλη αποκτά καμπύλες

Σε αυτή την περίπτωση, το γράφημα ευκαιρίας-κόστους είναι μια ευθεία γραμμή: Κάθε θερμοκήπιο φράουλας κοστίζει ένα θερμοκήπιο σμέουρου, και το αντίστροφο. Αλλά σπάνια είναι τόσο απλά τα πράγματα. Ας δούμε ένα άλλο παράδειγμα: Έστω ότι έχουμε ένα νησί που έχει πλούσιο, εύφορο έδαφος στο ένα άκρο και βραχώδεις θαμνότοπους στο άλλο άκρο. Τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα του νησιού είναι τα κατσίκια και το σιτάρι. Οι κάτοικοι του νησιού πρέπει να αποφασίσουν πώς θα κατανείμουν τη γη. Αυτή τη φορά, το κόστος ευκαιρίας δεν είναι ευθεία γραμμή επειδή ο πόρος (γη) είναι άνισος. Θα είναι πολύ δύσκολο να καλλιεργηθεί σιτάρι στους βραχώδεις θαμνότοπους –ελάχιστα φυτά θα ριζώσουν εκεί. Αλλά τα κατσίκια μπορούν να αντέξουν στους θαμνότοπους. Είναι επίσης εύκολο να εκτρέφετε κατσίκια στην εύφορη γη, αλλά αυτό θα αποτελούσε σπατάλη αφού η γη αυτή είναι καλή για την καλλιέργεια σιταριού.

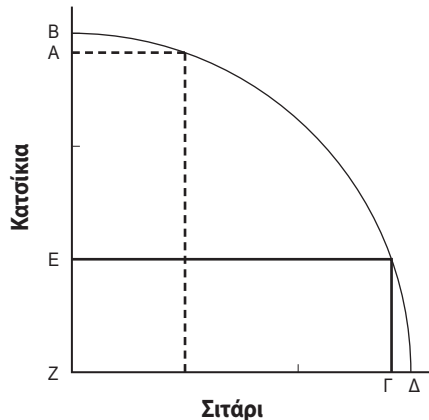
Οι νησιώτες ξεκινούν καλλιεργώντας σιτάρι στην εύφορη γη. Καθώς θα ξεμένουν από εύφορη γη, η σοδειά ανά στρέμμα θα μειώνεται. Στους βραχώδεις θαμινότοπους, η σοδειά θα είναι χαμηλή. Αυτό σημαίνει ότι το κόστος ευκαιρίας που σχετίζεται με την καλλιέργεια σιταριού αυξάνεται καθώς οι καλλιεργητές αναγκάζονται να χρησιμοποιούν λιγότερο κατάλληλη γη. Ίσως αναγκαστούν να απομακρύνουν ένα κατσίκι για να έχουν παραγωγή 400 κιλών σιταριού στην εύφορη γη, αλλά τέσσερα κατσίκια για να παραγάγουν

ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ: ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

Οι οικονομολόγοι αποκαλούν αυτόν τον συμβιβασμό **κόστος ευκαιρίας** (opportunity cost). Το κόστος ευκαιρίας ενός νέου καναπέ είναι οι διακοπές στις οποίες δεν μπορείτε να ανταπεξέλθετε οικονομικά. Το κόστος ευκαιρίας του χρόνου που αφιερώνετε στην άθληση είναι ο κήπος λαχανικών που δεν μπορείτε να καλλιεργήσετε και να φροντίσετε εξαιτίας του χρόνου που αφιερώνετε στην άθληση.

400 κιλά σιταριού στους θαμνότοπους. Επομένως το κόστος ευκαιρίας των 400 κιλών σιταριού κυμαίνεται μεταξύ ενός και τεσσάρων κατσικιών. Αντίθετα, το κόστος ευκαιρίας που σχετίζεται με την παραμονή ενός κατσικιού στην εύφορη γη είναι 400 κιλά σιταριού, αλλά το κόστος ευκαιρίας για την παραμονή ενός κατσικιού στον θαμνότοπο είναι μόνο $400 \div 4 = 100$ κιλά σιταριού.

Στο γράφημα φαίνεται ότι για την πρώτη συγκομιδή σιταριού το κόστος ευκαιρίας σε κατσίκια είναι χαμηλό: μόνο AB. Καθώς προχωρούμε περαιτέρω κατά μήκος της καμπύλης, χρησιμοποιώντας όλο και πιο ακατάλληλη γη για την καλλιέργεια σιταριού, το κόστος ευκαιρίας αυξάνεται. Η μικρή συγκομιδή σιταριού που αναπαριστάται από το τμήμα ΓΔ έχει δυνητικό κόστος πολλών κατσικιών (EZ). Η μεγαλύτερη συνολική παραγωγή (κατσικιών και σιταριού μαζί) παρατηρείται κάπου στη μέση της καμπύλης. Αυτό αντιπροσωπεύει το σημείο στο οποίο χρησιμοποιείται η καλύτερη γη για την καλλιέργεια σίτου και η χειρότερη γη για την εκτροφή αιγών. Αυτή είναι η πιο παραγωγική χρήση των πόρων. Σε αυτό το σημείο, η οικονομία είναι όσο πιο επιτυχημένη θα μπορούσε να είναι σε αυτό το σενάριο.

Περισσότερο και λιγότερο: προσφορά και ζήτηση

Το απλό γράφημα του κόστους ευκαιρίας της αγρότισσας που καλλιεργεί φράουλες και σμέουρα δεν της δίνει άλλον τρόπο επιλογής καλλιέργειας πέρα από την προσωπική προτίμηση. Στην πραγματικότητα, θα υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που πρέπει να εξεταστούν. Ίσως η αγρότισσα να ανησυχεί ότι αν επιλέξει μόνο μία από τις δύο καλλιέργειες, δεν θα υπάρχουν αρκετοί πελάτες για να αγοράσουν όλη τη σοδειά. Σε οικονομικούς όρους, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αποφασίσει αν θα υπάρξει επαρκής **ζήτηση** (demand) για τα σμέουρα (για παράδειγμα) για να εξασφαλιστεί η πώληση ολόκληρης της **προσφοράς** (supply) –της προσφερόμενης ποσότητας. Αν η ζήτηση είναι χαμηλή, θα πρέπει να πουλήσει τα σμέουρα σε χαμηλότερη τιμή προκειμένου να απαλλαγεί απ' αυτά. Διαφορετικά, υπάρχει κίνδυνος να μην τα πουλήσει και να σαπίσουν. Μπορεί να κρίνει ότι είναι ασφαλές και πιο επικερδές να χωρίσει τους πόρους (θερμοκήπια, λιπάσματα, προ-

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΜΠΥΛΗΣ

Η καμπύλη που δείχνει πώς μια χώρα μπορεί να διαιρέσει τους πόρους της μεταξύ σίτου και αιγών ονομάζεται **καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων** ή **ΚΠΔ** (production possibility frontier–PPF, ή production possibility curve). Αν ένα κράτος έχει παραγωγή που αντιστοιχεί σε οποιοδήποτε σημείο κατά μήκος της καμπύλης, τότε χρησιμοποιούνται όλοι οι πόροι του. Αν παράγει εντός της καμπύλης (δηλαδή αριστερά ή «κάτω» από την καμπύλη), έχει αχρησιμοποίητους πόρους και είναι λιγότερο παραγωγικό απ' ό,τι θα μπορούσε να είναι, επομένως υπάρχει περιθώριο βελτίωσης. Μόνο αν οι συνθήκες αλλάξουν, θα μπορεί να έχει παραγωγή που αντιστοιχεί σε ένα σημείο εκτός της καμπύλης (δηλαδή δεξιά ή «επάνω» από την καμπύλη). Ίσως οι γεωργοί να αρχίσουν να καλλιεργούν σιτάρι με υψηλότερη απόδοση ή μια ποικιλία που μπορεί να αναπτύσσεται σε εδάφη χειρότερης ποιότητας, ή ίσως να αυξήσουν την απόδοση της έκτασης χρησιμοποιώντας περισσότερα λιπάσματα.

σωπικό) μεταξύ δύο καλλιεργειών. Αυτό αυξάνει την πιθανότητα να πουλήσει όλα τα προϊόντα της, και μπορεί ακόμη και να χρεώσει υψηλότερη τιμή αν η ζήτηση είναι υψηλή σε σχέση με την προσφορά. Η προσφορά και η ζήτηση έχουν καίρια σημασία για τη διαμόρφωση μιας οικονομίας (δείτε το Κεφάλαιο 3, *Πώς λειτουργεί η προσφορά και η ζήτηση*; στη σελίδα 44).

Επιθυμίες και ανάγκες

Οι **καταναλωτές** (consumers), αυτοί που αγοράζουν ή «καταναλώνουν» αγαθά και υπηρεσίες, χρησιμοποιούν τους πόρους τους για να αποκτήσουν τα πράγματα που **έχουν ανάγκη**, αλλά και τα πράγματα που **επιθυμούν**. Εφόσον έχουν αρκετά χρήματα για να αγοράσουν ό,τι έχουν ανάγκη, μπορούν να χρησιμοποιήσουν όσα έχουν απομείνει για να αγοράσουν τα πράγματα που επιθυμούν. Στην οικονομία, η διάκριση μεταξύ **αναγκών** και **επιθυμιών** είναι σημαντική.

Για να επιβιώσει ένα άτομο, πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες. Σε αυτές συγκαταλέγονται η τροφή και το νερό, η στέγαση και επαρκή ρούχα για να μας κρατούν ζεστούς. Αυτές είναι οι βασικότερες ανάγκες μας. Άλλες ανάγκες ποικίλλουν ανάλογα με τον χρόνο και τον τόπο. Για παράδειγμα, οι Σκανδιναβοί χρειάζονται πολλά ζεστά ρούχα, σε αντίθεση με κάποιον που ζει στον Νίγηρα.

Τα στοιχεία που θεωρούνται αναγκαία διαφέρουν σε κάθε κοινωνία και αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου. Στον σύγχρονο κόσμο, το αυτοκίνητο θα μπορούσε να θεωρηθεί αναγκαίο στις αγροτικές περιοχές αφού η μετακίνηση θα ήταν δύσκολη χωρίς αυτό. Στο παρελθόν, αναγκαιότητα αποτελούσε το άλογο, αλλά τώρα είναι πολυτέλεια. Οι οικονομολόγοι έχουν κάνει κάποιες προσπάθειες προκειμένου να καθορίσουν τι θεωρείται αναγκαίο για ένα αποδεκτό επίπεδο διαβίωσης.

Μόλις ικανοποιηθούν οι βασικές ανάγκες, το όποιο τυχόν πλεόνασμα μπορεί να δαπανηθεί για την ικανοποίηση των επιθυμιών. Σε αντίθεση με τις ανάγκες, οι επιθυμίες είναι απεριόριστες. Χρειαζόμαστε μόνο μια ορισμένη ποσότητα τροφής και επαρκή στέγαση και ρούχα για να προστατευθούμε από τις καιρικές συνθήκες, αλλά οι επιθυμίες μας δεν σταματούν εκεί. Όταν έχουμε αρκετό φαγητό, ίσως επιθυμούμε πιο νόστιμο φαγητό. Ίσως θέλουμε ένα μεγαλύτερο σπίτι, ένα καλύτερο αυτοκίνητο, περισσότερες διακοπές, πιο μοντέρνα ρούχα –δεν υπάρχει τέλος σε αυτά που επιθυμούν οι άνθρωποι. Όλοι, εκτός από τους πάρα πολύ πλούσιους, πρέπει να αποφασίσουν πώς θα καταναίμουν τα χρήματά τους, επιλέγοντας ποιες «επιθυμίες» πρέπει να ικανοποιηθούν και ποιες όχι. Ακόμη και οι πιο πλούσιοι πρέπει να κάνουν επιλογές για το πώς θα διαθέσουν τον χρόνο τους, αφού όλοι έχουμε περιορισμένη διάρκεια ζωής –δεν υπάρχει χρόνος για να κάνουμε τα πάντα.

Για την αγρότισσα που καλλιεργεί σμέουρα και φράουλες, είναι απαραίτητο να κάνει τα φρούτα ελκυστικά επειδή οι καταναλωτές δεν χρειάζονται κανένα από τα δύο. (Ασφαλώς χρειάζονται τροφή, αλλά δεν χρειάζονται απαραίτητα αυτά τα συγκεκριμένα είδη τροφίμων.) Οι άνθρωποι μπορούν να επιλέξουν να ξοδέψουν χρήματα γι' αυτά αντί για άλλα είδη πολυτελείας, όπως το παγωτό, ή για άλλα φρούτα, όπως τα μήλα. Ένα πράγμα που θα καθορίσει τον τρόπο με τον οποίο οι καταναλωτές δαπανούν τα χρήματά τους είναι η τιμή.

Στην αγορά

Όταν οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν τον όρο **αγορά** (market), δεν εννοούν απλά μια συλλογή υπαίθριων πάγκων. Εννοούν οποιοδήποτε μέρος –σε πραγματικό ή εικονικό χώρο– οι αγοραστές και οι πωλητές αλληλεπιδρούν για την ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών για χρήματα. Αναφέρονται σε «αγορές» για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες. Υπάρχει, για παράδειγμα, μια αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και μια αγορά για μοτοσικλές. Σε μια αγορά υπάρχουν συνήθως πολλοί πωλητές και πολλοί αγοραστές. Οι πωλητές προσπαθούν να προσελκύσουν αγοραστές, ανταγωνιζόμενοι άλλους πωλητές που δραστηριοποιούνται στην ίδια αγορά προσφέροντας πιο ελκυστικές τιμές, προϊόντα καλύτερης ποιότητας και ούτω καθεξής. Υπάρχει επίσης ανταγωνισμός μεταξύ των αγορών, ιδίως στην περίπτωση προϊόντων που ικανοποιούν επιθυμίες και όχι ανάγκες. Ενώ όλοι πρέπει να επιλέξουν έναν προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας, το να αγοράσουν μοτοσυκλέτα είναι προαιρετική επιλογή. Οι πωλητές μοτοσυκλετών πρέπει να ανταγωνιστούν όχι μόνο με άλλους τύπους μεταφορικών μέσων, αλλά και με άλλες δραστηριότητες αναψυχής.

ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ: ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Οι καταναλωτές δαπανούν τα χρήματά τους για **αγαθά** (goods) και **υπηρεσίες** (services). Με απλά λόγια, τα αγαθά είναι απτά, φυσικά αντικείμενα όπως υπολογιστές, ποδήλατα, πίτες και μπουκάλια μπύρας. Οι υπηρεσίες είναι δραστηριότητες που εκτελούνται από άλλους ως εξυπηρέτηση προς τον πελάτη, π.χ. κούρεμα, καθαρισμός παραθύρων, παροχή οικονομικών συμβουλών, σερβίρισμα του γεύματος σε εστιατόριο ή επιδιόρθωση του συστήματος θέρμανσης.

Πώς δημιουργείται μια οικονομία

Μια οικονομία, δηλαδή μια οικονομική αγορά, δημιουργείται μόνο όταν υπάρχουν άνθρωποι που αλληλεπιδρούν για να **παράγουν** (produce) και να **ανταλλάσσουν** (exchange) αγαθά και υπηρεσίες. Υπάρχουν οικονομίες παντός μεγέθους: Εσείς έχετε τη δική σας οικογενειακή οικονομία· υπάρχει μια ευρύτερη τοπική οικονομία· και αυτή με τη σειρά της αποτελεί μέρος μιας εθνικής οικονομίας. Η εθνική οικονομία αποτελεί μέρος της παγκόσμιας οικονομίας.

Αν όλοι ζούσαμε απομονωμένοι μεταξύ μας, παράγοντας οι ίδιοι την τροφή μας, κατασκευάζοντας οι ίδιοι τα ρούχα μας, χτίζοντας οι ίδιοι τα σπίτια μας, φροντίζοντας και εκπαιδεύοντας οι ίδιοι τα παιδιά μας και αντιμετωπίζοντας οι ίδιοι τα προβλήματα υγείας μας, δεν θα υπήρχε οικονομική δραστηριότητα. Οικονομική δραστηριότητα υπάρχει όταν οι άνθρωποι σχηματίζουν κοινωνίες και συνεργάζονται. Με την οικονομία, αναπτύσσονται αγορές για διαφορετικά αγαθά και υπηρεσίες, ανακύπτει η ανάγκη καταμερισμού των πόρων και εμφανίζεται ένα μέσο ανταλλαγής. Στη σύγχρονη εποχή αυτό είναι το χρήμα, αλλά παλαιότερα ήταν η ανταλλαγή προϊόντων –ο **αντιπραγματισμός** (bartering –δείτε την ενότητα «Με τον αντιπραγματισμό δεν γίνεται δουλειά» στη σελίδα 21).

Τα οικονομικά ασχολούνται με το πώς οι άνθρωποι –άτομα, κοινωνίες και έθνη– κατανέμουν τους πόρους για να παράγουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες που απαιτούνται για να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους. Κάθε οικονομία αντιμετωπίζει τρία σημαντικά ερωτήματα:

- **Τι** θα παραχθεί; Υπάρχουν περιορισμένοι πόροι, οπότε πρέπει να διατίθενται με προσοχή.

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Υπάρχουν δύο ευρείες κατηγορίες οικονομικών:

- Η **μικροοικονομία** (microeconomics) ασχολείται με την οικονομική δραστηριότητα και τις αποφάσεις των ατόμων και των επιχειρήσεων. Καλύπτει θέματα όπως είναι η επιλογή του τρόπου με τον οποίο μπορείτε να ξοδέψετε τα χρήματά σας, η εξέταση των τιμών και του κόστους, πώς θα καλύψετε τις φορολογικές υποχρεώσεις και πώς θα κάνετε επενδύσεις, και ούτω καθεξής.
- Η **μακροοικονομία** (macroeconomics) ασχολείται με πολύ ευρύτερα ζητήματα, όπως είναι οι οικονομίες ολόκληρων χωρών ή ολόκληρων κλάδων, π.χ. των πετρελαιοειδών ή της γεωργίας. Εξετάζει ζητήματα όπως η απασχόληση, ο πληθωρισμός, τα επιτόκια, ο εθνικός πλούτος και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες.

- **Πώς** θα οργανωθεί η παραγωγή; Υπάρχουν διάφοροι τρόποι παραγωγής αγαθών και παροχής υπηρεσιών. Κάθε οικονομία θα αναζητήσει τις πιο αποδοτικές μεθόδους παραγωγής για να αξιοποιήσει στο έπακρο τους πόρους της.
- **Ποιος** θα ωφεληθεί από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που παράγονται; Ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες θα είναι για δημόσια χρήση και κάποια για ιδιωτική χρήση. Η κατανομή του πλούτου σε μια κοινωνία σχετίζεται με αυτό το ζήτημα.

Αυτά είναι τα βασικά ερωτήματα που εξετάζονται σε αυτό το βιβλίο. Τα οικονομικά εκτείνονται πολύ πέρα από τις αγορές χρήματος και ακόμη και πέρα από τις οικονομίες. Οι αρχές των οικονομικών χρησιμοποιούνται στα εφαρμοσμένα οικονομικά για να διερευνηθούν άλλες συνθήκες στις οποίες τα ίδια θέματα προσφοράς και ζήτησης ή κατανομής πόρων είναι σημαντικά, όπως η οικολογία.

Τα όρια των οικονομικών

Τα οικονομικά δεν είναι μια επιστήμη όπως η φυσική, στην οποία οι νέες θεωρίες μπορούν να αποδειχθούν ή να διαψευστούν μέσω πειραματισμού. Πολλά από τα θέματα που επισημαίνονται σε αυτό το βιβλίο παραμένουν ανοιχτά για

συζήτηση και συχνά οι οικονομολόγοι έχουν αντίθετες απόψεις σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης ή ερμηνείας τους. Ακόμη και όταν ασχολούνται με τα πιο πιεστικά οικονομικά ζητήματα, όπως ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να διασωθεί μια εθνική οικονομία που καταρρέει ή να καταπολεμηθεί η πείνα στην Υποσαχάρια Αφρική, οι οικονομολόγοι διαφωνούν σε αντιμαχόμενες ιδέες και θεωρίες. Τα οικονομικά είναι ένας

σχετικά νέος επιστημονικός τομέας και οι οικονομίες εξελίσσονται και αλλάζουν ταχύτατα. Οι οικονομολόγοι απέχουν ακόμα πολύ από το να έχουν όλες τις απαντήσεις.

«Η μοναδική χρησιμότητα της οικονομικής πρόβλεψης είναι να κάνει την αστρολογία να δείχνει αξιοσέβαστη.»

Έζρα Σόλομον (Ezra Solomon),
Καθηγητής Οικονομικών, Πανεπιστήμιο
Στάνφορντ (1985)

Σειρά εκλαϊκευμένης
επιστήμης

Το βιβλίο *Οικονομία σε 15 λεπτά* παρουσιάζει σημαντικές ιδέες και προσεγγίζει με κατανοητό τρόπο ένα θέμα που μας αφορά όλους. Ξεκινώντας από την ανταλλακτική οικονομία και τη Βιομηχανική Επανάσταση και καταλήγοντας στην εμφάνιση της παγκοσμιοποίησης, κάθε κεφάλαιο πραγματεύεται –με έξυπνο και διασκεδαστικό τρόπο– ένα σημαντικό ερώτημα και αναλύει με ποιον τρόπο τα οικονομικά επηρεάζουν καθοριστικά την καθημερινή μας ζωή και σκέψη.

Ενδιαφέρουσες
ιδέες

Γιατί πληρώνουμε φόρους;
Ο πληθωρισμός είναι καλό ή κακό πράγμα;
Αποδίδει η λιτότητα;
Πώς λειτουργεί η χρηματιστηριακή αγορά;
Τι πρέπει να γίνει με την άνιση κατανομή του πλούτου;

εκδόσεις
ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ

Δομοκού 4, Σταθμός Λαρίσης, 10440 ΑΘΗΝΑ, Τηλ. 210-5237635
info@klidarithmos.gr www.klidarithmos.gr
www.facebook.com/klidarithmos.gr

